

Verslag van de studiedag modelinstrumentarium waterkwaliteit

Datum: 24 november

Locatie: Online via Teams

Deelnemers: 41

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Sprekers	3
2.1 Presentatie Katja Portegies	3
2.2 Presentatie Frank van Gaalen.....	3
2.3 Presentatie Erik Verroen	4
3. Paneldiscussie	6
4. Werkgroepen	9
4.1 Presentatie Miriam Collombom	9
4.2 Uitkomsten per groep	10
5. Advisering aan de stuurgroep Regionale en Landelijke Modelinstrumentaria:.....	11
Slotwoord.....	13

2. Sprekers

2.1 Presentatie Katja Portegies

“Als we meer samenwerken snappen we beter wat het effect is van interventies in het watersysteem en hoe we er samen beter van worden.”

Katja Portegies is de eerste spreker. Zij is de voorzitter van de stuurgroep Regionale en Landelijke Modelinstrumentaria, waar de waterschappen, drinkwaterbedrijven, het Rijk en provincies samen aan tafel zitten. Sinds november van dit jaar zit zij ook in het bestuur van het Informatiehuis Water (IHW).

Katja geeft aan dat de ochtend vooral in het teken staat van hoe we samen stappen kunnen maken om het modelinstrumentarium waterkwaliteit verder te brengen. Dit in navolging van de al bestaande samenwerking rond het NHI en het nationaal watermodel.

“De enige weg om verder te komen is samenwerking en gedeeld eigenaarschap. Als we meer samenwerken snappen we beter wat het effect is van interventies in het watersysteem en hoe we er samen beter van worden.” Katja wil ook weten wat de zorgen zijn die een gezamenlijk instrumentarium in de weg staan. Het is vooral zaak om gezamenlijk onze bestuurders te verleiden om de benodigde stappen te zetten. Graag ziet zij dat de deelnemers haar en de stuurgroep adviseren hoe dit te doen. In januari wil de Stuurgroep de opbrengst van deze ochtend bespreken. Katja heeft de ambitie de stuurgroep warm te maken voor een gezamenlijk modelinstrumentaria en heeft het advies van de studieochtend daarbij hard nodig. Het advies moet niet alleen vanuit de inhoud komen, maar we moeten ook doorkijken hoe wij ons met elkaar kunnen verbinden.

2.2 Presentatie Frank van Gaalen

“Alle partijen hebben baat bij een goed nationaal waterkwaliteitsinstrumentarium”

Frank van Galen is projectleider en beleidsonderzoeker waterkwaliteit bij Planbureau voor de leefomgeving. Frank is al decennia lang betrokken bij het thema waterkwaliteit. Frank was afgelopen twee jaar projectleider van de Nationale Analyse waterkwaliteit, die inzicht geeft in de voorgenomen waterkwaliteitsmaatregelen en de effecten hiervan op de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

Frank geeft aan dat een goede hydrologische basis belangrijk is voor de modellering van de waterkwaliteit. Hydrologische modellen zijn nu nog vooral gericht op waterkwantiteitsopgaven (waterstanden). Voor waterkwaliteit is inzicht in de waterstromen essentieel.

Frank neemt het publiek mee in de noodzaak voor landelijke samenwerking op het gebied van het modelinstrumentarium waterkwaliteit. De Nationale Analyse laat zien dat alle partijen baat hebben bij een gezamenlijk waterkwaliteitsinstrumentarium. (Regionale) trajecten waarin nationale modellen worden gebruikt hebben impact op het vormgeven van overheidsbeleid. Daarnaast helpen nationale modellen partijen die geen eigen modellen hebben. Ook dwingen nationale modellen meer uniformiteit en consistentie af. Dit lijkt niet in het directe belang van individuele partijen, maar zorgt wel dat Nederland een consistent verhaal naar de EU heeft. Uiteindelijk heeft ook de regio daar baat bij.

Dit vraagt om een gezamenlijk instrumentarium dat:

- Gebaseerd is op een goede hydrologische onderlegger.

- Gebaseerd is op de meest actuele (wetenschappelijke) kennis en informatie, zoals de resultaten van de Kennisimpuls Waterkwaliteit
- Zoveel mogelijk gebaseerd is en aansluit op regionale kennis en informatie
- Waarin alle relevante bovenregionale aspecten worden meegenomen, zoals nationaal beleid, afwenteling

2.3 Presentatie Erik Verroen

“Kennis is macht, maar modellen zijn ook macht”

Erik Verroen is topadviseur bij Rijkswaterstaat op het gebied van mobiliteit. Erik neemt de deelnemers mee in de relatie tussen mobiliteit en waterkwaliteit. De rode draad in zijn werk gaat over samenwerking en het gebruik van modellen hierbij. Bij mobiliteit is de governance en de samenwerking tussen stakeholders op verschillende schaalniveaus cruciaal. Hij kent de ketenpartners als geen ander, gewerkt hebbend voor rijk, regio en consultancy.

Verkeer en vervoersmodellen bieden inzicht in hoe verkeersstromen plaatsvinden en zich ontwikkelen in de tijd. Hierbij worden ook effecten op omgevingskwaliteit meegenomen, zoals geluidshinder, luchtkwaliteit, stikstof, veiligheid. Deze modellen hebben veel overeenkomsten met modellen voor water, bijvoorbeeld door de focus op stromen en in de doorwerking van deze stromen op de milieukwaliteit.

Een andere overeenkomst met waterkwaliteitsmodellen is de verschillende schaalniveaus. Er is vaak discussie tussen de verschillende schaalniveaus. Bij mobiliteit zie je dat verplaatsingen op verschillende schaalniveaus plaatsvinden (lopen naar de bakker, met de trein naar Limburg) en dat verschillende beheerders in beeld komen. Deze beheerders moeten samenwerken om deze schaalniveaus goed in beeld te krijgen. Dit is een wereld waar het schuurt: Kennis is macht, maar modellen zijn ook macht. Eigen model en cijfers kan je in een beleidsdiscussie inbrengen. Er zitten belangen achter. Een strijd tussen cijfers en modellen is ook een strijd om uitgangspunten en beleidsagenda's.

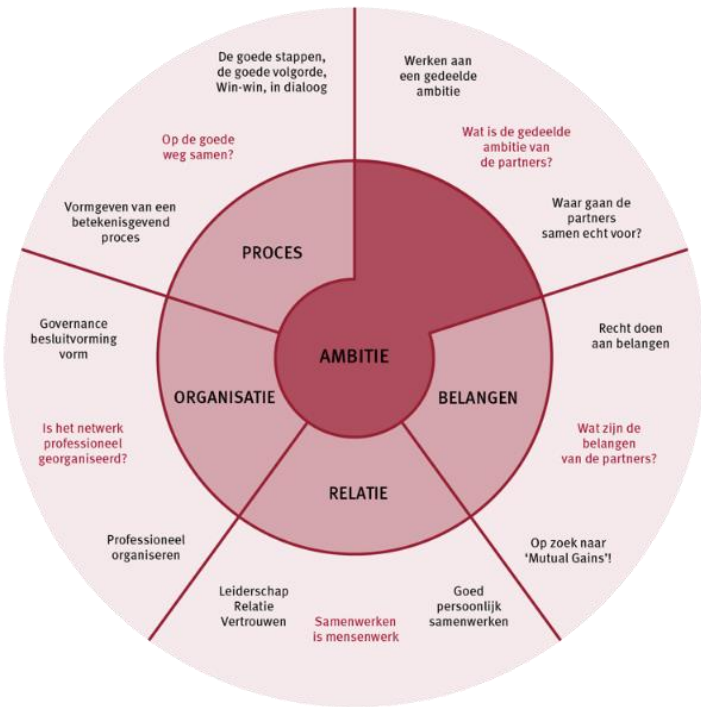
Figuur 3: Schaalniveaus voor verkeersmodellen.

Een complexe vraag waar veel partijen mee te maken hebben, is samenwerking op het gebied van modellen. Een *level playing field* is hierbij belangrijk om met elkaar verkenningen uit te kunnen voeren voordat je de diepte van specialistische modellen in gaat. Zo kan je bepaalde beleidsdiscussies en ontwikkelingen vooraf goed in kaart brengen.

In principe werk je samen als het echt niet anders kan. En als het moet, doe het dan goed. Dat geldt ook voor modellen. Samenwerking kan worden gedefinieerd als iets wat succesvol wordt als je niet

alleen standpunten uitwisselt en over projecten bakkeleit (bestuurlijke dynamiek), maar ook elkaar kan vinden in elkaars belangen en elkaars waarden en normen.

Gedeelde ambities zijn een vertrekpunt voor een goede samenwerking. Van daaruit breng je samen elkaars belangen goed in kaart. Je maakt deze hanteerbaar, je investeert in de relatie, zet een goede organisatie op en denkt goed na over het benodigde proces.

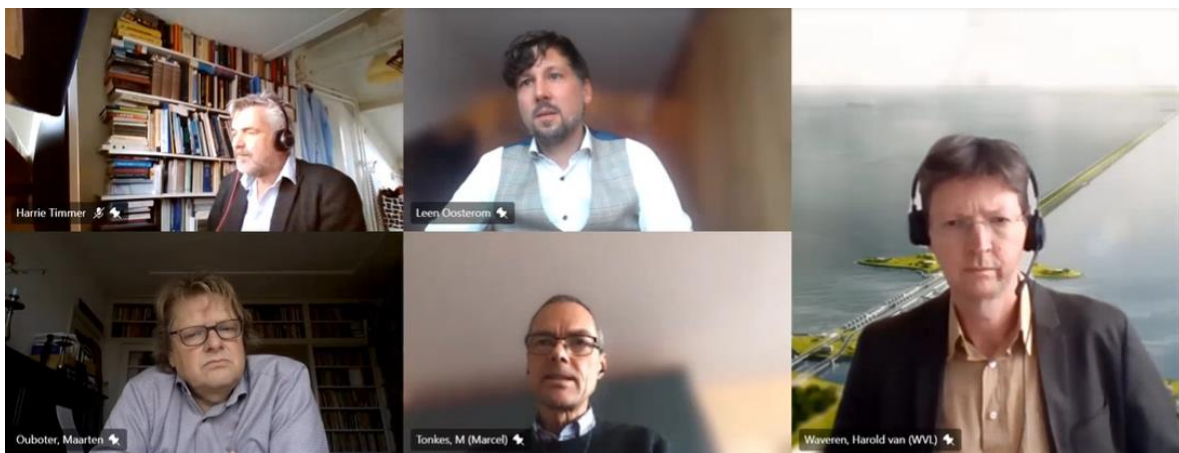
Figuur 4: Presentatieslide Erik Verroen (Bron:Twynstra Gudde)

3. Paneldiscussie

Tijdens de studieochtend heeft er een paneldiscussie plaatsgevonden met de volgende centrale vraag: *Wat is het nut en noodzaak van een gezamenlijk instrumentarium en wat is er nodig om dat te realiseren en gezamenlijk verder te brengen?*

Het panel bestond uit:

- Maarten Ouboter (Waterschap Amstel, Gooi en Vecht)
- Marcel Tonkes (Provincie Overijssel)
- Harrie Timmer (Vewin)
- Harold van Waveren (Rijkswaterstaat)

Figuur 5: Digitaal panel

De volgende zaken kwamen in de paneldiscussie nadrukkelijk naar voren:

Algemene discussie

- Goed inzicht in het gehele systeem en hoe waterstromen met elkaar interacteren is heel waardevol. Om dat goed te krijgen heb je goed werkende modellen nodig. Een gezamenlijk instrumentarium helpt daarbij.
- Het regionale aspect is belangrijk. Er ligt een grote opgave in de regionalisering van landelijk beschikbare modellen. Veel modellen ontstaan op landelijke schaal, terwijl men juist op regionaal niveau knelpunten ervaart. Inzicht in hoe het water stroomt op regionaal niveau en de regionale sturing van water is iets wat de regio goed kan bijdragen aan het rijk en is zeer bepalend voor begrip van het systeem.
- Er mag meer nadruk komen op grondwater, dat krijgt nu minder aandacht, terwijl er altijd sprake is van interactie tussen oppervlaktewater en grondwater. Er komt nu ook meer aandacht voor droogte en verzilting. Hydrologische kennis is belangrijk om beter de interactie tussen grondwater en oppervlaktewater en de relatie met stofstromen te begrijpen. Daar is het nodige te doen.
- De provincies hebben veel informatie over grondwater. Deze informatie zou beter benut kunnen worden.

- We schieten nu nog gelijk de inhoud in. Het proces dat Erik voor een effectieve samenwerking schetste laat zien dat het begint met een gezamenlijke ambitie te formuleren die aansluit bij elkaars belangen, normen en waarden. Onze gezamenlijke ambitie is waterkwaliteit verbeteren. Die gezamenlijkheid is ons gezamenlijke vertrekpunt. Het IJsselmeer is daar een voorbeeld van. Dit meer dient een groot deel van Nederland, en dient zoveel belangen dat wij de waterkwaliteit zeker niet volledig kunnen beheren. We worden tot samenwerking gedwongen, dus moeten we dat goed doen en daar hoort een goed modelinstrumentarium bij.
- Een toolbox is zowel landelijk als regionaal te gebruiken. Data delen we al met elkaar, maar de Tools en de Codes kunnen we meer met elkaar afstemmen. Met een gezamenlijke toolbox creëer je vertrouwen in elkaar over consistentie van de gebruikte model(resultaten). Zet stevig in hoe je regionale en landelijke data bij elkaar brengt.
- Het met elkaar delen van een dergelijke toolbox is de basis, hier is goede afstemming en interactie met elkaar voor nodig, waarbij iedereen de eigen sterke punten kan inbrengen. Zorg ook dat je je analyses met elkaar deelt. De toolbox faciliteert dat regionale kennis deelbaar is en dat je de puzzelstukjes voor het grotere beeld aan elkaar kan leggen. Zijn we wellicht niet te lief voor elkaar? Moeten we niet hardere eisen stellen over het delen van gegevens, wanneer dat duidelijk een meerwaarde heeft? Soms moeten we vooral met elkaar in gesprek, soms moeten we technische eisen stellen over data.
- De feiten en het delen van elkaars systeemzicht is essentieel om daarna het gesprek te voeren over het belang en waar dat botst. Het is belangrijk om samen te leren en daarna het gesprek te voeren. Het gaat daarbij ook over verschillende andere belangen (Financiële belangen, eigen ingelanden etc.). Gezamenlijke ambities en normen en waarden helpen om een stap verder te komen.
- Herkomst-bestemmingsrelaties zijn essentieel: Waar komen stoffen vandaan en hoe kunnen we daarop ingrijpen?
- Soms is te hoog detail niveau niet nodig. Doe simpel wat simpel kan. Probeer een goede balans te vinden.
- Mits het werkbaar is wordt het tijd dat elke regionale overheid de eigen water- en stofstromen op vergelijkbare manier berekent. Het moet daarbij wel werkbaar zijn voor een "gewone" hydroloog, die nu ook het waterkwaliteitsaspect mee moet nemen.

Vraag: Wat zou het eerste zijn om op te pakken en aan de stuurgroep voor te leggen?

- Duidelijk commitment van rijk en regio is belangrijk om volgende stap te zetten. Overtuig elkaar dat een gezamenlijk modelinstrumentarium van wezenlijk belang is.
- De bijdrage van de regio over de eigen waterstromen moet aangeleverd worden om delen van het gezamenlijk instrumentarium in te vullen en zo samen analyserend de landelijke kijk te verbeteren.
- Kijk niet alleen naar de hydrologie, maar ook hoe de stofhuishouding op perceelsniveau (bijvoorbeeld i.r.t. mesthuishouding) gebruikt kan worden in de modellering. Zorg daarnaast voor aandacht voor emissieregistratie.

- Zet in op het hebben van een 3D aanpak. Zorg voor een goed totaalmodel, waarbij je een beeld krijgt van zowel de hydrologie als van de stofstromen. Dit geeft meer duiding en biedt meer inzicht in je handelingsperspectief.
- Kijk naar het samenwerkingsmodel zoals dat ook voor slimwatermanagement is ontwikkeld: daar kunnen we veel van leren.
- Er is behoefte aan een herbevestiging van de gezamenlijke ambitie en aan gezamenlijke normen en waarden. Daarbij is duiding nodig op welke manier een gezamenlijk instrumentarium daaraan bijdraagt.

4. Werkgroepen

4.1 Presentatie Miriam Collombom

“Als je je waterstromen niet goed begrijpt kan je je stofstromen ook niet begrijpen.”

Miriam Collombom neemt de deelnemers mee in wat er tot nu toe is gedaan op het gebied van het (gezamenlijk) ontwikkelen van het instrumentarium. Miriam is onderdeel van de adviesgroep watersysteemanalyse bij de STOWA.

De focus van vandaag ligt op de relatie tussen hydrologie en waterkwaliteit. Miriam vertelt waar we vandaag vandaan komen. Het begon in 2013 met een symposium van de STOWA van de adviesgroep watersysteemanalyse. Hieruit kwam de constatering dat we met hydrologie nu erg ver waren en dat er stappen gezet kunnen worden in waterkwaliteit. Hierbij kwam de oproep aan waterkwaliteitsexperts op aan te geven welke stappen hiervoor nodig zijn. Hieruit is de kerngroep waterkwaliteit ontstaan binnen de adviesgroep.

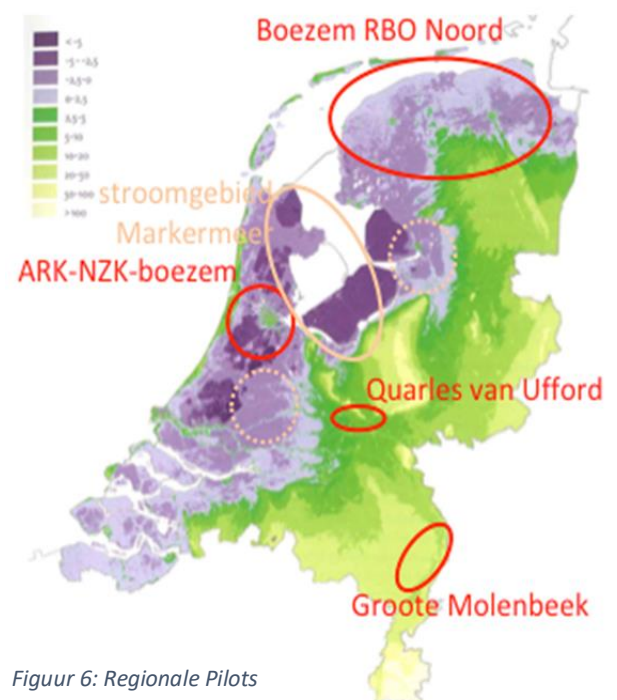
In 2014 is men gestart met het onderzoeken van een gezamenlijk instrumentarium waterkwaliteit. In 2014 is daarnaast een symposium georganiseerd, daar kwam een vaag beeld uit. In die periode kwamen ook veel geluiden naar voren: bij ons is alles anders. In hoog Nederland spelen bijvoorbeeld andere zaken dan in laag Nederland. We hebben echter wel een gezamenlijke opgave. We moeten bijvoorbeeld de kwetsbare Natura 2000 gebieden beschermen en de KRW doelen bereiken. Onze opgaven werken door op alle schaalniveaus. De grote overeenkomst hierbij is de interactie tussen al die waterstromen en dat betekent dat er goede uitwisseling en afstemming nodig is tussen waterbeheerders.

In 2015 is er een grote enquête geweest over waterkwaliteit onder waterbeheerders. Daar kwam een eenduidig beeld uit dat er behoefte is aan informatie over de effectiviteit van maatregelen en inzicht in de water- en stofstromen.

Uiteindelijk heeft dit geleid tot een plan van aanpak om een gezamenlijk instrumentarium waterkwaliteit te gaan maken. Hierbij is ook begonnen met regionale pilots om te zien hoe je effectief samen kan werken en wat er daarvoor nodig is. Uit die pilots blijkt dat de basis van iedereen op elkaar lijkt. Maar dat de afstemming tussen partijen bepaalt hoe het precies wordt ingevuld.

Als je je waterstromen niet goed begrijpt kan je je stofstromen ook niet begrijpen; en als we dat niet op orde hebben krijgen waterbeheerders ook eerder verschillen van inzicht. Met elkaar praten en samenwerking kan heel erg veel opleveren, maar je moet er wel wat voor doen.

Als je water en stoffenbalansen naast elkaar legt kan je concrete gesprekken met elkaar hebben. De hydrologische basis op orde krijgen is de eerste logische stap. In 2020 bevestigde de Nationale analyse dan ook: De logische stap is eerst om de hydrologische basis op orde te krijgen.

Figuur 6: Regionale Pilots

4.2 Uitkomsten per groep

De deelnemers van de studieochtend zijn opgedeeld in vier interactieve werkgroepen waarin deelnemers aan de hand van een casus samen ideeën en kansen uitwerken voor het verder brengen van het modelinstrumentarium.

Groep 1: (Slimme) waterverdeling

- Real-time data kan ingezet worden om de waterhuishouding en waterkwaliteit in een gebied te verbeteren. Het geeft ook mogelijkheden om snel en op de korte termijn de waterkwaliteit in een gebied te sturen. Door deze real-time monitoring kan men de chloride (zout) gehaltes rondom (bijvoorbeeld) de Hollandse IJssel beïnvloeden.
- Veel initiatieven om de waterkwaliteit te verbeteren ontstaan op regionaal niveau. Richt op landelijk niveau kaders in die deze initiatieven ondersteunen. Zorg ervoor dat het landelijk beleid deze regionale initiatieven niet in de weg zitten.

Groep 2: Waterkwaliteit en waterstromen in laag Nederland

- Gebiedskennis is zeer belangrijk in het bijdragen aan een gezamenlijk instrumentarium, want hierdoor kan je belangen laten aansluiten op het juiste detailniveau. Blijf het achterliggende doel achter een landelijk modelinstrumentarium scherp in de gaten houden.
- Waak voor het “ik weet het beter dan jij” gevoel dat er rond waterkwaliteitsmodellen kan ontstaan. Op lokaal en regionaal niveau heeft men vaak meer inzicht in het eigen gebied dan op hoger schaalniveau. Help elkaar en zet dit gevoel om naar “Ik weet het mogelijk beter dan jij, dus ik laat het je zien en laten we van elkaar leren”.
- Wat is het doel van je instrumentarium en hoe kun je dan het juiste model daarbij zoeken. Gepleit wordt voor een toolbox. Steeds weer teruggaan naar het doel: waarom doen we dit, niet alleen het model(instrumentarium) maar ook het achterliggende doel ervan. Doelen, belangen, gebiedsgrenzen en schaalniveaus.

Groep 3: Waterkwaliteit en waterstromen in hoog Nederland

- De beschikbaarheid en uitwisselbaarheid van data is heel belangrijk. Er is erg veel data vanuit monitoring aanwezig. De beschikbaarheid hiervan is weliswaar op orde, maar de bekendheid kan beter.
- In hoog Nederland wordt droogte steeds meer van belang voor de waterkwaliteit. Dit verhoogt de urgentie voor goede waterkwaliteitsmodellering, met aandacht voor waterstromen. Daarin zit gelijk ook de urgentie voor bestuurders om hiermee aan de slag te gaan. Lokale modellering is belangrijk, vandaaruit breng je dat omhoog richting regionale en landelijke modelleringen, waarbij idealiter alles wederkerig is.
- Over deze punten wordt al lang gesproken. Het pleidooi is om het vooral te gaan doen!

Groep 4: Data, modellen & informatiestromen.

- Er is veel te winnen door de automatisering van data aan de voorkant. Dit kost weliswaar tijd aan de voorkant, maar hierdoor is veel tijd te winnen tijdens de analyse.
- Er is een grote wens om meer te weten te komen over de effecten van diep grondwater en de verspreiding van stoffen. Hiervoor is het kloppend krijgen van waterbalansen en een gedegen gebiedskennis zeer belangrijk.

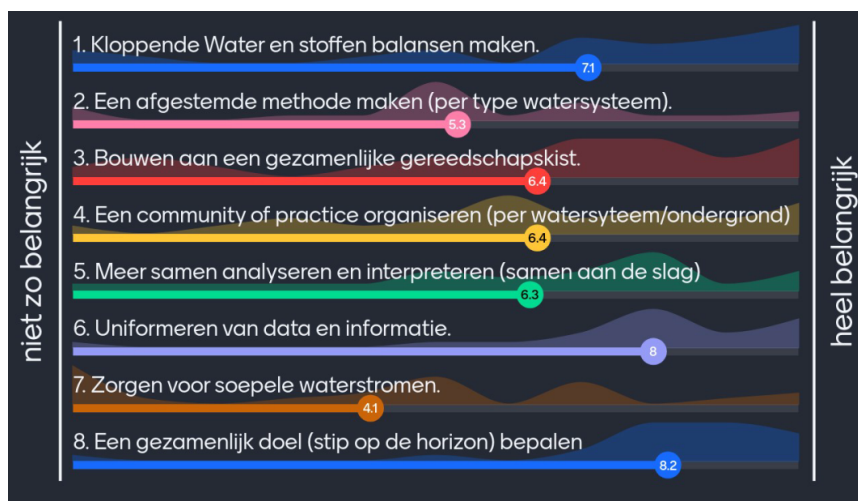
5. Advisering aan de stuurgroep Regionale en Landelijke Modelinstrumentaria:

Het laatste deel van de studieochtend stond in het teken van het ophalen van een advies voor de werkgroep.

Vraag 1: Belangrijkste thema's

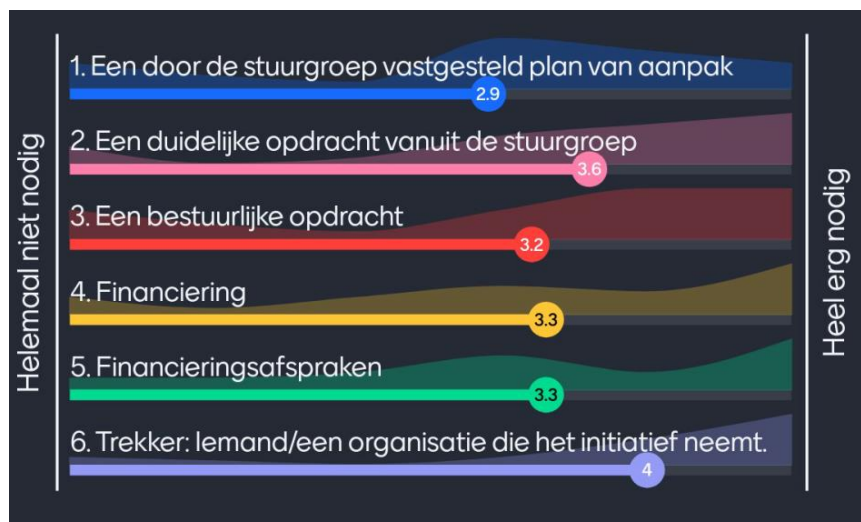
Allereerst is de vraag gesteld wat de deelnemers de belangrijkste thema's vinden op het gebied van de modellering van de waterkwaliteit. Hieruit is de volgende top 3 gekomen (zie ook onderstaand figuur):

1. Een gezamenlijk doel (stip op de horizon).
2. Uniformeren van data en informatie.
3. Kloppende Water en stoffen balansen maken.

Vraag 2: Welke acties heb je landelijk/vanuit de stuurgroep Regionale en Landelijke Modelinstrumentaria nodig?

Vervolgens is de vraag gesteld op welke acties de stuurgroep het accent moet leggen. Wat zijn de eerste acties die vanuit de stuurgroep nodig zijn? Hieruit kwam duidelijk naar voren dat men behoefte heeft aan iemand/ een organisatie die het initiatief neemt en een duidelijke opdracht van de stuurgroep krijgt.

Vraag 3: Wat wil je de stuurgroep Regionale en Landelijke Modelinstrumentaria meegeven?

Tot slot is de vraag gesteld wat de deelnemers de stuurgroep willen meegeven. De deelnemers geven de volgende adviezen mee.

<p>Governance</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ik denk dat vertegenwoordiging van de waterschappen in de stuurgroep sterker zou moeten zijn. Wat mij betreft kan STOWA dit belang vertegenwoordigen. Of moeten we de Unie van Waterschappen positioneren? ▪ Organiseer mandaat ▪ Opdracht geven voor organisatie waterkwaliteit ▪ Zorg voor een goede governance waarbij de regio & rijk meer gaan samenwerken/ontmoeten ▪ Geef opdracht voor het opstellen van ambities, normen en uitgangspunten waaraan data en doelen moeten voldoen ▪ Organisatie inrichten + financieringsafspraken. Voorkom uitstraling van vrijblijvendheden en alleen goede intenties ▪ Niet allen top down denken, maar ook bottom up
<p>Samenwerking</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kijk ook naar de lessen uit het verhaal van Erik Verroen! ▪ Hou de samenwerking met de regio goed in de gaten. Zonder hen lukt het niet!
<p>Meerwaarde</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Laat zien dat er voor iedereen een directe meerwaarde inzit ▪ Hou de focus op de meerwaarde. Een model is een middel. ▪ De afstemming levert een meerwaarde voor zowel rijk als regio
<p>Urgentie</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wacht niet te lang, dit is urgent ▪ Er is in de afgelopen jaren een belangrijke eerste stap gezet. Zet met elkaar een grote stap om het gezamenlijke modelinstrumentarium een flinke stap verder te krijgen.
<p>Inrichting modelinstrumentarium</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Veel nadruk op hydrologische basis op orde krijgen. ▪ Afstemming en uniformering zijn belangrijk om tot een gedragen gezamenlijk beeld te komen ▪ Zorg voor een stappenplan en een maatlat waar je je als waterbeheerder aan kunt meten (hoe ver zijn we). ▪ Zorg ervoor dat de regio invoergegevens van het landelijk instrument makkelijk kan gebruiken ▪ Kijk ook naar de basis: Beschikbare data op het juiste schaalniveau. Een model is nooit sterker dan de basis: de input data.
<p>Link met het NHI</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ga aan de slag met een NHI-Waterkwaliteit, om zo data en tools gezamenlijk te ontwikkelen en verbeteren ▪ Maak de link en zoek aansluiting met het NHI ▪ Na het NHI heeft de stuurgroep nu de kans om een doorbraak te realiseren iz. Samenwerking op het gebied van waterkwaliteit. Doen!

Slotwoord

Wij kijken terug op een (in onze ogen) geslaagde studieochtend met inspirerende sprekers en panelleden. Ons doel was om deze studieochtend zo te organiseren dat deze voldoende input levert om tot goede adviezen te komen aan de stuurgroep. Tegelijkertijd beoogden wij ook dat er, ondanks de digitale setting vanwege corona, veel interactie tot stand kwam tussen alle deelnemers.

Wij denken dat we hierin uiteindelijk zijn geslaagd. Maar dat was niet gelukt zonder de enthousiaste meedenkkraft van alle betrokkenen. Specifiek danken wij Miriam Collombon, die gedurende het gehele proces ons vaste aanspreekpunt is geweest. Zonder haar was de studieochtend zeker niet in deze vorm tot stand gekomen.

18 december 2020

Martijn Erkelens en Leen Oosterom – AT Osborne